

De tektoniek van de intercontinentale energiemarkten

De verschuivende continenten op wereldkaarten uit een heel erg ver verleden zijn een bron van inspiratie als je nadenkt over het reilen en zeilen in een toekomstige wereld, waar de Middellandse Zee verdwenen is, waar Afrika tegen India aan drijft en waarbij je vanuit San Francisco de Chinezen aan de overkant van het water kunt toeswaaien.

Door
Aad Correljé

Een even fascinerend beeld wordt gevormd door de reeksen van kaarten waarop energiestromen tussen de producerende en consumerende landen op de continenten worden weergegeven. In plaats van verschuivende tektonische platen zien we dan dat de continenten zich in de loop der tijd in meer of mindere mate met elkaar verbinden en dan weer afstand nemen. Na de industriële revolutie zien we Groot-Brittannië en Europa naar elkaar toegroeien door de handel in steenkool. En in de eerste helft van de 20ste eeuw verschuift Latijns Amerika richting de VS, terwijl Nederlands Indië de banden met Azië en Europa aanhaalt via de handel in petroleum. Nog later, na de Tweede Wereldoorlog, komt het Midden-Oosten vrij snel in het centrum van de wereld te liggen via dikke stromen ruwe olie. Na de jaren '70 drijven de continenten weer wat uit elkaar, als iedereen zijn eigen olie uit de grond (of de zee) weet te halen.

Nog spannender wordt het als we naar de tektoniek van de continentale energiemarkten in de toekomst kijken. En naar de veranderingen in de voorspellingen! Nog niet eens zo lang geleden, vlak na het begin van deze eeuw, lieten de kaarten zien dat het Midden-Oosten haar centrale positie weer terug zou krijgen, als belangrijkste olieleverancier aan alle continenten. Elders zouden de reserves uitgeput raken en veel nieuws zou er niet gevonden worden. Het meeste was immers al ontdekt.

Wat deze kaarten ook lieten zien, was een vergelijkbaar patroon voor de opkomende handel in vloeibaar gemaakt aardgas (LNG). Tot dan toe was de rol van LNG beperkt geweest in de wereldhandel, want aardgas werd meestal via pijpleidingen door producenten aan consumenten op hetzelfde continent geleverd. Maar technische voortgang en kostenreducties in de LNG-keten, en de verwachte uitputting van de bestaande gasvelden, voorspelden een grote toekomst als nieuwe gasleverancier voor verre landen die grote hoeveelheden gas in de grond hadden zitten, of waar het afgefakkeld werd bij de winning van ruwe olie. Daarbij werd ook verwacht dat zich een wereld-

markt voor LNG zou gaan ontwikkelen, analoog aan die voor olie. Grote stromen vloeibaar gas zouden het Midden-Oosten, maar ook Rusland, Latijns Amerika en zelfs Australië midden op de wereldkaart positioneren. Noord-Amerika, Europa en Azië, met China en India als snel groeiende consumenten, zouden zich rond de producentenscharen als grootafnemers.

Sinds korte tijd moeten er echter weer nieuwe kaarten van de energiemarkttektoniek getekend worden. Nu is het de snelle ontwikkeling in de productie van onconventioneel gas en olie in de VS, die mogelijke nieuwe patronen suggereert. Hoe zou dat patroon er uit kunnen gaan zien? De verdeling van potentiële voorkomens van dit soort gas laat zien dat het vaak voorkomt als er ook kolen in de grond zitten. Dat levert een beeld op waarbij de VS zich weer op enige afstand van de wereld zou kunnen plaatsen waar het de gasstromen betreft. Maar ook op het gebied van de olievoorziening van de VS lijkt deze mogelijkheid te bestaan. Dat zou betekenen, dat de VS zich vanuit het oogpunt van voorzieningszekerheid minder hoeft aan te trekken van water in wereld gebeurt. Te meer omdat landen in West-Afrika en Brazilië, na de vondsten van aanzienlijke nieuwe olievoorkomens, zich ook naar het middelpunt van de kaart lijken te begeven.

Landen die mogelijk wat naar de randen van de kaart zouden kunnen verschuiven, zijn China en India, waar grote kolenvoorraden een aanzienlijk potentieel aan gas voorspellen. Ze zouden dan een minder groot beroep doen op de LNG-markt dan verwacht. Dat zal onvermijdelijk tot gevolg hebben dat er minder geïnvesteerd wordt in LNG-capaciteit. Het valt dan nog maar te bezien of de wereldwijde spotmarkt voor LNG, met veel alternatieve leveranciers en afnemers en gas-to-gas concurrentie, wel zal ontstaan.

En dat heeft dan weer consequenties voor Europa en haar traditionele gasleveranciers. Want bij ontstentenis aan een 'echte' wereldgasmarkt, blijven de Europese, de Russische en de Noord-Afrikaanse tektonische platen wel erg dicht bij elkaar liggen. De gedwongen continuïteit van de wederzijdse afhankelijkheid op het gebied van vraag, aanbod en investeringen in de nabije toekomst geeft te denken. Daar passen misschien toch andere omgangsvormen dan het huidige, op economische rivaliteit gebaseerde, model. Maar hopelijk geeft juist de veelbelovende exploitatie van schaliegas in Centraal-Europa de ruimte tussen de Russische en de Europese plaat, die nodig is om daarmee te kunnen leven.

Aad Correljé is universitair hoofddocent Economie van Infrastructuren aan de TU Delft en verbonden aan het Clingendael International Energy Programme. ■